

Bokanmälningar

Yves Bourdet (red):

Internationalization, Market Power and Consumer Welfare

I et förord til Yves Bourdets bok *Internationalization, Market Power and Consumer Welfare* (Routledge, New York och London, 1991) bemerkar amerikaneren Dennis C Mueller, nylig avgått president i European Association for Research in Industrial Economics (EARIE), at studenter i mange land utenfor USA som studerer næringsøkonomi ("industrial organization/industrial economics") har ofte bedre kjennskap til nærings- og bedriftsforhold i USA enn i sitt eget land. Grunnen til dette er at amerikansk forskning i den grad har dominert det næringsøkonomiske fagområdet i etterkrigstiden, både i teoretisk og empirisk henseende, at det meste av litteraturen på området springer ut av den amerikanske forskningstradisjon og henter sitt empiriske stofftilfang fra amerikanske forhold. EARIE ble dannet for snart 20 år siden for å skape en motvekt mot den amerikanske dominans og å utvikle en europeisk forskningstradisjon med utgangspunkt i europeiske næringsøkonomiske, institusjonelle og politiske forhold. De fleste næringsøkonomer vil i denne forbindelse legge avgjørende vekt på forskjellen mellom på den ene side den store og forholdsvis lukkede amerikanske økonomi og på den annen side de små og åpne økonomier som er ty-

piske for flertallet av de europeiske land. Dette bør reflekteres i metodisk tilnæringsmåte og analyseopplegg for empiriske studier.

Det er nettopp er slikt skille som aksentuertes i foreliggende bok av Yves Bourdet og hans medarbeidere. Formålet er å analysere velferdsøkonomiske konsekvenser av konkurranseforhold og utøvelse av markedsrett i åpne økonomier, og å skaffe frem empirisk kunnskap om disse forhold for svensk økonomi. Og la det med en gang være sagt: forfatterne har langt på vei lyktes i sitt forehavende. Samlet sett representerer boken et viktig bidrag til den ennå forholdsvis sparsomme litteratur om næringsøkonomi i små, åpne økonomier i alminnelighet, og til den empiriske litteratur om svenske nærings- og konkurranseforhold i særdeleshet. Boken bør kunne bli en viktig referansekilde for undervisning i næringsøkonomi ved universiteter og høyskoler både i Sverige og i andre nordiske land, og kan også leses med stort utbytte av næringsøkonomisk interesserte innen næringsliv, offentlig forvaltning og politikk.

Fire hoveddeler

Boken består av fire hoveddeler, samt en innledning skrevet av Yves Bourdet. Den inneholder som nevnt også et forord av professor Dennis C Mueller, University of Maryland.

Formålet med innledningskapitlet er ifølge Bourdet "...to provide an analytical background against which to set the empirical pieces of evidence that will follow" (s 37). Forfatteren lykkes vel bare delvis

med dette. Fremstillingen er ikke analytisk i den forstand at det presenteres en teori for markedsrett og konkurranse i åpne økonomier eller at det utvikles et helhetlig analyseopplegg for denne type analyser; den er snarere en velorganisert oversikt over et utsnitt av relevant litteratur på området, hovedsakelig innenfor SCP-tradisjonen. Jeg skulle for min del ønske at forfatteren i større grad hadde valgt å trekke inn nyere teori for strategisk markedsadferd og -interaksjon innenfor en spillteoretisk referanseramme.

Del II er kalt "Concentration, efficiency and market power". Den består av to delstudier av Nils-Olov Stålhammar, som i hovedsak er en videreføring av problemstillinger som han tok opp i sin doktoravhandling fra 1987: "Struktur- og forandringsstudier, foretaksbetende og forventningsdannelse innen den svenske tillverkningsindustri". Begge studiene faller klart innenfor SCP-tradisjonen: økonomiske analyser av sammenhenger mellom struktur-, adferds- og resultatvariable basert på tverrsnittsdata eller en kombinasjon av tverrsnitts- og tidsseriedata. I tråd med bokens formål utvider Stålhammar analysesammenhengene til å omfatte utenrikshandel. Han viser i det hele stor oppfinnsomhet i gjennomføringen av analysene.

Denne forskningsstradisjonen er kommet noe i miskreditt i USA i de senere år, etter en sann flom av slike studier spesielt på 1970-tallet. I Skandinavia har vi imidlertid ikke hatt en tilsvarende forskningsinnsats. Jeg mener at man kan erverve nyttig makroinnsikt om visse grunnleggende markedsstrukturelle sammenhenger gjennom denne type studier, men resultatene må fortolkes med forsiktighet både på grunn av spesifikasjons- og data-problemer. Mest interessant synes jeg Stålhammars forsøk på å måle den implisitte grad av samarbeid mellom svenske bedrifter innen ulike bransjer med sikte på å kontrollere markedet. Han finner at den implisitte grad av markedsarbeid

gjennomgående er lav i Sverige. Når han sammenholder dette med graden av åpenhet i svensk økonomi, konkluderer han med at konsentrasjon på tilbudssiden ikke i alminnelighet er et alvorlig problem for svensk økonomi i den forstand at den gir enkeltbedrifter markedsrett. Han modifierer likevel konklusjonen noe i relasjon til enkelte sektorer av økonomien. Her kunne jeg imidlertid for min del gjerne sett at forfatteren drøftet litt mer utførlig spørsmålet om hvorvidt utenriks-handelen i virkeligheten gjør svenske markeder konkurranseutsatte og at den har en tilstrekkelig disiplinerende effekt på markedsadferden til svenske markedsaktører i konsentrerte bransjer. Resultater fra andre studier i boken gir grunn til å reise dette spørsmålet, spesielt studiene i del III.

Tre casestudier

Boken inneholder tre casestudier av utvalgte bransjer i Sverige, samlet i del III: hvitevarebransjen, farmasøytisk industri og fremstilling av personbiler. Slike casestudier har fått en renessanse innen næringsøkonomien i de senere år, men vanligvis med et langt bedre teoretisk og analytisk grunnlag enn tidligere tiders deskriptive bransjestudier. Det er en økende erkjennelse av at man må tilbake til nittende, mikrobaserte studier av markeder og bransjer, der man kombinerer praktisk bransjeinnsikt med teoretisk og metodisk innsikt for bedre å kunne forstå markeders faktiske virkemåte.

Bransjestudiene i denne boken må karakteriseres som hovedsakelig deskriptive, men det er gode tilløp til økonomisk analyse. Spesielt synes jeg studien av svensk farmasøytisk industri av Bengt Jönsson er løfterik i så henseende. Her ligger det utvilsomt en ansats til en langt mer omfattende, analytisk fundert studie. Sett i relasjon til bokens hovedtema, fant jeg likevel Yves Bourdets studie av konkurranseforhold og priser i det svenske

personbilmarkedet mest interessant. Denne synes å indikere at den internasjonale konkurranse ikke har vært tilstrekkelig sterk til å gjøre det svenske bilmarkedet fullt ut konkurranseutsatt. Forfatteren presenterer i den forbindelse noen resultater av beregninger han har foretatt av svenske konsumenters velferdstap som følge av at bilprisene ligger høyere enn det som ville følge av fullkommen konkurranse i markedet. Studien føyer seg på den måten inn i en serie av studier av nasjonal prisdiskriminering m v, som blant annet er foretatt i forbindelse med realiseringen av EFs indre marked.

Del IV består av tre studier av næringspolitikk overfor utvalgte sektorer i Sverige, nemlig jordbrukssektoren, tekstil- og bekledningsindustrien og innenlandsk luftfart. Også her legges hovedvekten på å drøfte konsekvenser av internasjonalisering og markedstilpasning gjennom økt internasjonal konkurranse på utformningen av næringspolitikken. Analysemessig er de to første studiene skåret mye over samme lest, og begge gir gode eksempler både på "regulatory failure" og "regulatory capture". Siri Pettersen Strandenes' studie av regulering av innenlands lufttransport i Sverige har blant annet en interessant diskusjon av mulighetene for å bruke auksjoner for å tildele fly- og landingsrettigheter, og gjennom dette bidra til å redusere den samfunnsøkonomiske reguleringskostnad ved å få til et mer markedskonformt regulerings-system.

Konkurransopolitikk

Bokens siste del er kalt "Competition policy, market power and economic efficiency", og inneholder to bidrag av henholdsvis Yves Bourdet og Lennart Hjalmarsson. Bourdet foretar en kritisk gjennomgang av svensk konkurransepolitikk, med spesiell vekt på å drøfte håndhevingen av bestemmelser vedrørende sammenslutninger, vertikale bindinger og

handlinger i samforstand mellom markedsaktører med sikte på å begrense konkurransen. Det er dog litt underlig at forfatteren ikke i det hele nevner det arbeid som er utført i Sverige i forbindelse med Konkurrentkommittéens innstilling og komitéens forslag til ny konkurranselov.

Lennart Hjalmarssons studie er først og fremst prinsipiell og metodisk. Han drøfter på en innsiktsfull måte avveiningsproblemet mellom skalafordeler og utøvelse av markedsrett innenfor en statisk referanseramme, og utvider deretter analysen til å behandle dynamisk effektivitet. Han trekker følgende konkurransepolitiske anbefaling fra sin studie, når han ser den i sammenheng med Stålhammars resultater fra del II: "...these... studies imply the policy recommendation that Swedish industrial policy should continue to promote exploitation of scale economies, even when this results in higher seller concentration, and rely on foreign trade as the most important source of competition. Internationally contestable domestic markets give dominant firms little scope for exploiting market power. Therefore, Swedish competition policy should be much more alert to the international dimension." Jeg kan si meg helt ut enig i dette, men erfaring fra praktisk konkurransepolitikk i mange land så langt viser at det ikke uten videre er lett å gjøre markeder internasjonalt konkurranseutsatte. Likevel er det viktig å arbeide konkurransepolitisk i denne retning. Innstillingen fra det norske konkurranselovutvalget, og utvalgets forslag til ny norsk konkurranselov, er holdt mye i samme ånd.

Samlet sett representerer boken et viktig bidrag til den næringsøkonomiske analyse og den konkurransepolitiske debatt i en tid da den økonomiske integrasjon mellom land pågår for fullt og de internasjonale markeds- og konkurranseforhold er under sterk forandring. Det er alltid mulig å finne svakheter ved en fremstilling som denne, men i dette tilfellet domi-

neres de klart av bokens mange sterke sider.

*Professor EINAR HOPE
Stiftelsen for samfunns- og
næringslivsforskning (SNF)
Norges Handelshøyskole, Bergen*